

Осіння думка.

Зіму сувору птахи почули,
Живо знялися на півден майнули.
Любом та вільним здається ім світ:
Всёде в місто, тепло і привіт.

Слухав і я, як дібрів шуміли;
Хмуриться небо, поля помараніли;
Вітер опалес листи зімної,
Скоро вже приде і лютя зімна...

Слухав.. А птахи з-за хмар аж гу-
кали:

Гайда за нами—морози настали!

Крила розборкай і вільно, як ми,

Гайда на півден від злодії зімі!

—Ой, ви, байдужі!, гадав я з жур-
бою:

Стрінусь давно я з страшною зімою,
Бачу, як стине країна моя,

Тільки наїви зостанусь тут я..

Я. Мамонтов.

Музга гніву та зневірія.

На початку року 1907-го, в самий розпал політичної боротьби в Росії, в епоху військових судів та виборів до другої Державної Думи, появився в Петербурзі збірник поезій незнаного до того часу автора—О. Олесь.. "З журбовою радістю обнілася" — так завіяла той збірник. Я одразу ж тут, коли вперше пролунала Олесьєва музга через те, що він обнівся на збірникові молодого поета, поклавши на його творчості таку видиму по-
знакоу, якої жадним способом обмінити неможна.

Вже цей перший збірник Олесьєва поезій збудив ведені надії на автора серед українського громадянства. В перших спробах молодого поета чутно було таку сміливу ходу, співість фарта силу не аби-яку, що їх давно вже не знала українська поезія. Надії ці ствердив незабаром другий збірник поезій того ж таки автора—"Поезії, книжка друга", що вийшов р. 1909-го. Українське громадянство і навіть критика наша, що систематично співзяється з оцінкою молодих талантів, заважила ці пер-

ші, але такі визначні спроби і пристала українське письменство з придбанням нового потужного таланту.

Не маю я тут на думці переказувати ті речі хвалні, що доводилось за свої поезії чути д. Олесьєві; не хочу чута віртатися й до тих заявлень та поштованих вигуків задоволення й радощів, до тих виразів "народної гордості", що вітають у нас кожну великонаційну силу, а надто в ефери художественно-артистичної творчості, на яку раз-ураз ширшій відгомін бував серед громадянства. Замір у мене інший: я хочу просто переглянути виставлене на суд громадського надбання молодого автора, зважити його зміст і форму і там самим почата згадати освітлення душі поетової, його думок, його творчості і простежити за розвитком його таланту, а вже інші підстави цього скказати, який саме скарб придало в особі д. Олесьєва письменство. Матеріалу, що подав автор у двох згаданих збірниках, цілком на це досить. До того ж усі поезії Олесьєва датовано,—отже беручи на увагу ці дати, можемо зрозуміти не тільки—скажу так-статику, але й динаміку його творчості, її рух і навіть той темп, з яким вона поступає від першого свого поетичного слова.

Есть дві категорії творців. Одні починають несмілив, відуть обережно, часто напомакні, і помалу, ступінь по ступіні розгортають свої скарби та надбання. Кожен ступінь єї наперед такий творець здобуває важкою працею й повинен добре остоятися на здобутій позиції, заким переїде до далішої. Талант цієї категорії можна спершу й не заважати і тільки оцініти, коли вже все силою розгорнуто, його перші твори вибають нової ваги, як преподібні до могутнього співу, в якій чутно вже було характерні поти. Творці другої категорії заслуги інші, але вони зазважають і змушують фарта силу не аби-яку, що їх давно вже не знала українська поезія. Надії ці ствердив незабаром другий збірник поезій того ж таки автора—"Поезії, книжка друга", що вийшов р. 1909-го. Українське громадянство і навіть критика наша, що систематично співзяється з оцінкою молодих талантів, заважила ці пер-

ші, але такі визначні спроби і пристала українське письменство з придбанням нового потужного таланту.

Іого в процесі вироблювання, під час руху по невідомі точки до того найвищого пункту, якого він досягти може, склавши до куки прірожденну силу з власними силкуваннями.

Звідки ж виходить д. Олесь і купує просту вів, якими стежками переходить із якими думками? Питання це надзвичайної важі для того,

хто хотів би заглянути, скажу так, в лабораторію поетичної творчості на-

вого автора. Вихідну точку його арау ж виправно поставлено.

В лінгвістії ще... давно, давно

Я вибіг з хати в день чудовий...

Шумів тралю стопівковий,

Сміяєсь день, пісні ліліє...

Весь божий світ сміється, радів...

Радію сонце, нині, луки...

І я не нині щастя-муки

І задзвініли в серпі азгуки

І розінінусі мій первинні спів (з жур-

боку... 3).

Од звідків взялися пісні поетови. Велика пріврода і життя людське на-
побія вразливу душу враженнями ща-
стя і муки одночасно і викликали з
серця перший епіш — отобі, мовляв
словами одного забутого російського
поета—"перший младенческий крик
від чолов'я родинішої мысли". Не
всякий почутав в собі народження
власної тієї думки, не кожен і чuse П
крик в своєму серці. Єсть люди, що
циліці вже живуть за чужими думка-
ми; у інших власна думка народи-
ла пізніше, ще у інших—раніше, і ща-
сливко може почувати себе та люд-
ино, що зачута У її усіх авантус. То
прокидався творчість потенційна і
нова, з народженням власної думки,
не даст вже заснути людину, вона і
на з'явіще природи, і на події люд-
ського життя кине світло певного ро-
зуміння. "Щастя-муки", "журбара-
дість", тоб-то життю, беручи слово
це в найширшому розумінні, контра-
сти—ось перше, що спинило на собі
погляд нашого поета в той день, коли
він вінівся серед природи і
її віхі, дає самі муки, а смерть—мо-
рік довічний і забуття—огортас сй-
вом безсмертя, невмиршої слави. Це
найвищий ступінь життєвих контра-
стів зробилося відтоді пануючим у

души нашого поета й поклало ознаки
її на його піснях. Адже не забудеть-
мо, що провідну думку цілого збір-
ника Олесьєвою показано вже самим
заголовком—"з журбовою радістю обни-
лася", і до таких контрастів він вер-
тається усю свою творах.

З журбовою радістю обнилася...

В словах, як в жемчугах, мій сміх.

І бляск, і стум в той же час,—

І як мені розійтися іх?

В обімах з радістю журба,

Одна летить, друга синя..

І їде між ними боротьба..

І дужий хто—не знаю я („з жур-
боку... 4).

Зате знає поет, що мука і щастя,
журба і радість, сміх і сліз—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї свідомої думки він
запіканяється ними і в перших рядків
їого творів ми заходамо пей мотив.
У житті д. Олесь пільно шукає до-
сліджує "щастя-муки", додивається
до цього двохстороннього процесу
життя й радістю, сміх і слізи—однакові
мають право на увагу поетову, і
поетом життєвих контрастів переваж-
но зробився д. Олесь. Вже в першо-
му крику своєї св

по дорозі до його поет багато переходить етап дісгармонії та контрастів.

Восени опівночі—оповідає він—айстри в саду зацвіли. В пишне уврання прибралися вони із радісним почуттям, вегеряли дождалися того невідомого, але і в невідомості принадного ранку і сонця,

І в міріх виникала ін' казка леса,
Де квіти не в'янут, де вічна весна.

І от привіт той сподіваний ранок із стрів безжурних, довірливих ідеалістів—дощем холодним та вітрами. I в'язли айстри, що жити дарма,— Схилились і змерли...

Здавалось б, на тому й кращу мусить бути: контраст між часливими мріями та повуровою дійсністю, дісгармонію між категоріямі повинного буті: і того, що єсть—надто виразно показано. Але поет не забуває дати ще один, останній штрих:

1 тут, як на сміх,
Засяяло сонце над трупами іх... („3 журбою“ 5).

Якська вища, нерозгадана сила, сплій фатум, робить собі сміх з людини і всходи розляється в природі та сміх недобрий. Такий самий мотив—якось злой гулянки логос вищого за нас бренить, як ми знаємо з газетних переказів, і в недрівкоюному ще драматичному етоді д. Олесь „По дорозі в казку“,—очевидно, ту саму казку, що й наша бідоламішна айстра виникла в міріх пальків. Герой нового утвору Олесьового на по-роzi дослігнутого щастя, коли тільки простягнути руку до світла, треба було і мав би його чоловік—огут на останньому етапі побувавсь всього, що протягом довгого часу адубував, побувавши навіть віри у власну силу і знав сам один, покинutий, закінчаний камінням і знеславлений мусить конати серед непроглядного мороку.

„А счастье такъ близко, возможно!—“ і таке разом вонодалеке, недосвіже. Само навіть сонце, одійчивий образ сінії і тепла, не саме щастя посилає на промініях своїх.

Дивися сонце на срібній віни, Всміхалася ім—вони не змогли Усміхні блискучого сонця стерпіти

I тануті в млості якісь почали. І срібло ростало... I бачили віти, Як капали слози по одній із них, Як сонце сміялося і сіло в блакиті... О сонце! як то всміхалася до них? („3 журбою“ 47).

Це вже крик обурення на ту спінну силу, що робить собі іграшку з світом, спілтаючи вигадливо муку з часником, з журбою радість, з слозами сміх, в бесмертну смерть, із пеклом рай, терни з життям... Поет шукає—як мені розвантажити їх, і не знає; не знає і мучиниться сам, бачиться безсилом перед тією загадкою.

Вглядіть щастя, зомліти, осліпнити. Скрикнути тільки—”мій рід“ і стратити. Воне всесильний! чи зміг быти вигадати Муку ще більшу, прішо, тяжку („3 журбою“ 85).

Для д. Олеся всходи ці контрасти—то тяжкі, то іділичні, і ніколи він не забуде однінніх їх, нагадуючи цим другого співника контрастів у напому пасменисті, І. Франка. Ось минула твар, спинилась боротьба, літає радість, сіє щастя, сміяється зннову тра-ви ѹ квіти—

А слози ще тримтять на них („3 журбою“ 5), не забуде докинути д. Олесь таку характерну пріорічку. В самий розпал роз'явлення, в ранок роскішного квітія, нас...—каже він:

Мучать, лякають примари страшні, Осіні і вже безспросити („3 журбою“ 97).

Далі покаже вам що поет—лицаря з усмішкою льокая, без гордих дум, без честі, без ім'я („Повзії“ 10); потім амалює проводи зразених і стомніших борців за народну справу („Повзії“ 109), великий народ в образі старця, покаже раба, що цілує кайдані, покаже раба, що цілує кайдані... I над усім цим знав бренить розспіваче питання.

Щастя, чи ти коли-небудь
Спостишся з неба на землю,
Крипала біду обіймеш,
Руки простягнеш людині? („3 журбою“ 119).

Відповіді на це питання не має поет, бо знає, що не подало ще з не- щастя, а

Тільки в снах прилітало,
Щоб осліпнити істоту,—
Щоб осліпнити і зникнути (Ів.).

II.

Щастя з неба не падає. Воно не видимо тут десь коло нас вітає, вражаючи по контрасту в ліхом. Його коло себе поет і шукає, натрапляючи раз-поз-раз на самі ті контрасти, рачи руки терниами, замість квітів.

Як ж та щастя, в чому воно?

Неоднакову дає відповідь д. Олесь, не вважаючи на досить короткий час своєї літературної діяльнності. В описі двох книжках, що лежать перед мною, маюмо не одного Олеся, а приймаймі двох, краще буде сказати—трьох навіть. Олесь року 1903—1905—то одна людина і друга року 1906—1907-го і ще одна року 1908-го, коли приклади до автора мірку—в чому він того недослідного щастя шукає. З одним настроем шукають ці близькі, але неоднакові люди і однаково, знати, що єдине переважає—шукання власного щастя, поміж іншими—як результат їх зневірів та почутия важкої самотності на особистому ґрунті. Щастя в особистих переживаннях—сказав би Олесь першої доби своєї діяльності—і воно складно неподільно з муками зневірів та самотності. Даремно буде думати, що це вузька сфера для поета: широка людина і в своїх особистих переживаннях може відбити все неоглядне море життя,—але нігде правда діти, ще сфера однічна. Не може задоволитися нею пілком людини а чуйною душою,—і через те може її зневірія було таким звичайним гостем у Олесі, через те може й почути самотності так допікало. А докшало воно дуже. Прокинувшися і я у пустелі,—скаржиться поет:

Марія—мене окружатимуть люди,
Глянув—чорніють, сріблять усмії
Ворони, змії та з каменю скелі („3 журбою“ 26).

Самотність,—каже д. Олесь на напівмісці,—
До віку буде з нами жити
I навіть, знай, в останній мить
Закріпти очі прийде („3 журбою“ 16),

як приходить опеля до героя згаданого драматичного етюда. З почуттям самотності росте разом в душі й зневіга до осередку людського, призирство до тих, серед кого не знаходити відгомону вищої поризання, кому о

Гете. I своя власна, непозичена сила вчувається тут.

Коля хоче знати, серденько,
Як тебе люблю—
Єсть тут гай один близенько:
Там щещече солов'йено
Про любов мою („3 журбою“ 81),—
так легко, мирно, граціонно літаетесь спів. Іншим часом, в хвилині рослачу, коли душа поетова стала занову, як труна („3 журбою“ 52) чутно инший мотив.

Всю свою рослачу душу мое
Не розгинай і всесвіту всімому...
Геть козбу!, Струни я пору на неї
I розіб'ю I саму („3 журбою“ 70).

Знов інший настрій огорне душу—і лялуються з неї згукі вільно-величезні, спокійні, як от у поезіях „Ти в ліжку ще“ („3 журбою“ 101), або „Вклони йому ти називною“ („Повзії“ 67). Тут тільки настрої різкі, але мотив один переважає—шукання власного щастя, поміж іншими—як результат їх зневірів та почутия важкої самотності на особистому ґрунті. Щастя в особистих переживаннях—сказав би Олесь першої доби своєї діяльності—і воно складно неподільно з муками зневірів та самотності. Даремно буде думати, що це вузька сфера для поета: широка людина і в своїх особистих переживаннях може відбити все неоглядне море життя,—але нігде правда діти, ще сфера однічна. Не може задоволитися нею пілком людини а чуйною душою,—і через те може її зневірія було таким звичайним гостем у Олесі, через те може й почути самотності так допікало. А докшало воно дуже. Прокинувшися і я у пустелі,—скаржиться поет:

Марія—мене окружатимуть люди,
Глянув—чорніють, сріблять усмії
Ворони, змії та з каменю скелі („3 журбою“ 26).

Самотність,—каже д. Олесь на напівмісці,—
До віку буде з нами жити
I навіть, знай, в останній мить
Закріпти очі прийде („3 журбою“ 16),

як приходить опеля до героя згаданого драматичного етюда. З почуттям самотності росте разом в душі й зневіга до осередку людського, призирство до тих, серед кого не знаходити відгомону вищої поризання, кому о

льячий льот незрозумілій. Такий орел у д. Олеся.

Він жив один в своїй пустелі, В краю думок і мрій своїх, На мінь ондузліт на скелі Г знов для нею кивав іх.
„Самотній він“—уроба казала,—
У як жал його... і дали йшла У повній широті бажала Зробити посмішку з орла („3 журбою“ 102).

Зневіда посмішок—річ натуральна у орла, як і гордість на пішання свою самоцінністю. Але буваюти хвиlinи, коли й орлові півояк робиться на своїх високостях, коли й у його вирвіться пекуча скарга.

Болить душа моя, болить...
Пекучий біль я болім...
А дені за днем пливне, біжить,
А там і смerte спрашувача чекає...
Я жив... а що кому зроби?
Куди я лів чуття і думи,
Коли й чи життя згорів,
Кого на світ я вивіз з ступин?
Біжася я тільки і співає
Про ні змін, про сійно неба
І в літі пісню посизав
За мене зліснити, що треба („3 журбою“ 79).

Цього мало цілій людина. Саме бажання без відповідної боротьби за його не може задоволитися, навіть перетворюючись у пісні, що інших надихають на втінки. Одночіна сфера особистих переживанів сковує широку крила, в'яжіх і навіть горячому почуванню не дає вилитися в широку форму. Думка—скаржиться поет—виливається в слово “холодне”, вона “остужена словом людським” („3 журбою“ 7); поет пильно, а мукою шукав і не знаходить спріжнього слова і відтуває в собі все пекло погамованої, зв'язаної творчості.

Ах, скільки струн в душі зневінти!
Ах, скільки срібній крій літає!
В які слова людськіх він вілє?
Ні, слів людських для їх немає...
Вони ж так прагнуть в слові жити

(„3 журбою“ 6).

Она спрага до спріжного слова окрім поета, він намагається злетіти, Ді світу набрав би я в серце свое
I сам уж же змії би сеніти („3 журбою“ 54).

Світні іншим на піляху їхні—
ззначати, вийти з сфери особистих переживанів на неясожані простири гро-

мадянського життя не тільки не зникав самому до посміюх, а й тих піднімаючи і пориваючи за собою, світити іншим—значить, перше самому набратися світла, потрібного Ім, зрозуміти їхні потреби, або—теж саме—потреби часу. Світити іншим—значить, зробити вістником тих саме потреб. І поет незабаром знайде справжнє слово, те могуче ростопчене слово, що все не холодить і не остужує думки, і важко ударити тим словом по людських серцях. Допоміг Йому тут час виновлення, той широкий народний рух, який пережили ми за вікіномних роках 1905—1906-го...

III.

— Але ж гвалт!—Зарепетують прихильники так званої чистої вміlosti, оті ценці артизму, що вимагають, щоб поезія конче була „не оть міра сего”. Знов теж саме—убіраний вільної, незалежної творчості в ширі тенденцій, знов нахиляння святої, вічної краси перед скромнічими потребами чаchu, знов відомі штуки публіцистичної критики з ІІ бажанням—з поета Dei gratia зробити проповідником публіцистики!

Можу заспокоїти шановних ченців у поезії: цим разом не почуюваю за собою ані трохи такого непрощенногоТрика я рекомендую Ім з своїми скаргами, жаліями та нариканнями обернутись до самого ж д. Олесь. Він сам змалював, і дуже гарно, ріпучий переступний момент у своїй творчості, ї мені лишається тільки його словами тут: промовити. Ось та місце, що мені вдається поворотним пунктом в поетичній діяльності д. Олесі і заразож дуже життєвим документом до змагання про обсяг, мету і завдання поезії.

Я зрак радісна пташок,
Легкі і сніжній,
Пісні мої під ногом ліс
Літали і дзвеніли.
І з неба кликали вони
До братства, до любові...
Ta час, проносичка, бризнув
На ім'я крила кром. („З журбуо“.. 61).

Кривавий час—і пісні поетові вразливі обкінчили. Поет свідомо єде

на службу потребам часу. Що, може він обмежив свою творчість, принизив і зрадив ту красу, якій раз-ураз повинен служити справжній поет? Не знаю, якої про це думка прихильники чистої вміlosti, але сам автор не вагається ані трохи. На цю тему у Його виявилася одна з найкращих взагалі у Його поезії, міцна і торжественна, де думка висока, акута в таку ж високу вартості артистичну форму, що творять разом ту гармонію, якої ми раз-ураз шукаємо в поезії.

Ляка краса—відродження краси!

Це рік, що день назад тут чувся плач рабів,

Мовчали десь святі під попелом руїни і журно дзвін старий по мертвом гуїв.

Коли відкільсь взялася міць шалена, Як буря, все живе скопила, пройняла.—

I ось—дивись, в руках замали зна-
мена
I глини побід співі певільна строка
(„Поезії“, 6).

Отже служба потребам часу не тільки не з'являється з враздою краси, але павпаки—две поетові нові мотиви, нові риси, нові образи, в новою силу одушкани і вживлені в живе, гаряче та міцне слово,—те слово, якого даремно до того шукав автор. Перед тим, що засушені жреці краси надумжче проклинають, перед картиною життєвої боротьби, поет став у захваті і поклик—„яка краса!“—місовою вирвався йому з уст... До цих слів не треба багато додавати, і з одного боку можу висловити тільки радість, що справжній поет дав тут новий доказ тих міцніших звязків та непорушніх, що єважде мусять бути між поезією та життям; що він зрозумів був, де шукати справжнього слова і чим одухотворити „остужений думку“. Зрозумів—і штови туди...

„Там“, як знаємо, кипіла боротьба. „Там“ лізлися кров і сльози—вже

не фігуразні кров і сльози, якими так зловживали взагалі поети, а дісні, теплі, що є тільки напоїли

собою землю, але відшаром своєм залишили все повітря... „Там“ одбувалася велика світова трагедія скованої

сеєві сібі колишнього, одвернувшись од

сили, що напружується зірвати налагиця з себе, щоб випростати напресті змертві члені... Поет дівовою особою ухідить до тієї трагедії; він, що ще недавно „жив один в своїй пустелі“, пристає до тих, які ще вчора були посміюхами, бо зрозумів він, що

Раби—сьогодні не раби...

I свідомість своєї солідарності з масою вчорашніх рабів викликала з-під струн поетових нові звуки, повні бадьорості й одваги.

Я більше не плакаю... Я муху свою В кайдані сталіні закуя:

I душу свою Я ранам його віддаю...
Я більше не сніваю: в борні у-ночі Снівають залишні мечі...

I знов я не притягаю поєта, не накидаю на мене власних думок, не вищукую у його спеціальністі того, що мені особисто подобається. Во сам д. Олесь дав нам і ключ до зрозуміння того духового процесу, через який пройшли, заспівав він по новому. Поезія „Віг я далеко від смутку і горя“ бласкунчи фарбами малое той процес. Од смутку тікає поет до вільного широкого моря й у його шукав потіхії розради,—море про власне могутно співала“ і пічного про промовиши до серця поетові ота чужа мова. Так само „про власне“ шуміли й гранати, і вся роскішна, але чужа природа навкруги: глухим дії й егоїстичної мови застася поет. Але от синінини він серед рідного бієвськрайного степу і мовчазна його мови одразу знайшла стежку до серця. Про що ж „говорив“ степ і що від його почутов?

Чув я—іс боротьба в моїм краю...
Дайте, борці, місні красущі зброя!
(„З журбуо“, 123).

Поет шукає крашою зброя і, зваживши ІІ, ладен тепер навіть зреєні на себе колишнього, одвернувшись од

своєї попередньої діяльності. В цій добачає від тільки порожню забавку і араду тим самим потребам часу, що тепер Його цілком захопили.

Народ, як мертвий, спить без снів, А я на лірі граю
І was, нудгучучих панів, Пісніми розважаю.
Ганьба мені, ганьба мені! Замовкій срібні струни, Болцій краї хона в багні I скрізь мерці і труни. Ні! хочу лір я розбить, Узяти сурму міну

Лиць я співи про красу, Забуду власні жалі
І з гр високих повесу Народові скрижалі. („Поезії“, 35—36).

За зброю співцеві стає те саме слово, що перве оstuкувало думку й спиняло ІІ вільне ширення.—

О слово! будь мечем моїм!
Ні, сонечко стань в горі снини,
Осій мій край і розлєтися
Дощами судини над ним. („Поезії“, 10).

В хвилині найвищого обурення, як і найбліжшого жалю, не вистарчав слів. Тоді,—кличе поет,—

Не слів мені, а стрілі кілатих і сталіні!

Я хочу від рідній край назати... Я хочу ними кидати і влучати...

В серія... Не слів мені, а іскрі бліскучих і палкіх!

Хай сипле іскрами вогонь моїх промов,—

Не слів мені, о ні! не слів, а ніжних хвилин!

Хай плашуть хвилями пісень моих слова,

Хай кожна рима ранні обівна, Хай кожний спів уйма народний біль...
(„З журбуо“, 148).

Так за малу годину, єдино під впливом великих подій у громадському житті, виріс і зміцнів поет. Цей період діяльності д. Олесь дав найкращі, найкращі зразки Його бойової, скажу так, музи—музи гніву, помети й обурення. До цього циклу належать поезії: „Ой не квіти, вено“, „Вам казано—любіть братів“, „Для всіх ти мертві і смішні“, „Мінно і солодко, кров’ю упіснись“, „Три мента“, „Поток століття зносин гнів“, „Вони обідраві, розвруті“, „Ми не ки-

немо зброй своєї“, „Над трупами“, „Ах, минали бенкети криві“, „Ха-ха, ха-ха, краса які!“ „Дай руку, мій віtre крилатий“ і багато інших. Харacterно, що мало не всі поезії повсталі р. 1906-го. Важко меш в них вибрати кращі, бо всі вони являють собою чим одзначатись повинна справжня поезія: післів'я, поєднання між красою форми, силовою і царюючою почування та глибиною думки. Одислаюча читата до збрінків Олесьових, не можу ступи сам зреєтися великої віхи й подаю тут ще два зразки з тих поезіїв.

Вам казано—любіть братів,
Ділай добро, не будьте ісами,
Бо Бог в рабах зашає гнів
І піде вас судити з рабами,
І піде вас судити з рабами
І піне суд спрашувати над вами.
Ше Бог, Бог помсти, не злєті,
Але гудуя вже в небі громи,
Крізь хмарі блискі божі гнів.
(„З журбуо“, 28).

Думаю, що не помилюсь, сказавши, що з часів Шевченкового „Послання“, від того патинованого проропта—„Настане суд...“ вчула ще Україна такої сильної поговорки в своїй поезії. В першій строфі д. Олесь ніби павіт поспілиться на „Поєзії“, („вам казано“), але й це зроблено з таким сильним лаконізмом, що слова поезії вібі ударами молотка падають і глибоко, в саме серце забивають вам цвінчи-докори. Нагадаємо ще одну картину: цілком вже сучасну „Три мента“ („З журбуо“—141—142).

Можна сказати, що муз гніву доводить тут свого апогею, стільки великої обурення і взагалі почуття вкладає в свою поезію наш автор, що нарешті знайшов свою мову. Stirrup-and-Drangs—Period у громадському житті був ним і для самого поета. Але з цього часу високий настір хвиляється донизу і разом починається третій період в діяльності д. Олесія.

(Кінець буде).
Сергій Ефремов.

Муза гніву та зневір'я.

Кінець *).

IV.

Те, що зродилось тільки під впливом часу, з часом мусить і минутися. Опала висока хвиля, анизися загальний рівень громадянства, прошуміла буря затихла... орли загинули, посміюхи вернулися в стан перісній... поет, якого винесла на своєму гребні та висока хвиля, став на роздоріжжі. Ще часом обізватиметься він гордим, палким словом, але загальний тон його пісень не той вже став, нові нотки в йому забреніли—нотки зневір'я, роспачу й вагання, вагання інవір'я, що до самого себе. Другий збірник поезій Олесьєвих, що вийшов цього року, виразно відбиває на собі цю переміну; загальний тон його—тон зневір'я, що прохочиться іноді обуренням і знов зараз же опадає до роспачливої скарги та жалів. І це лежко зрозуміти. Не стало того, що давало поетовим пісням шалений темп, що повертало слова його на стріли, на искри паличі—і вони згасли, коли хочеть—мусили згаснути. Адже

В країні мертві та безплодні,
В країні зради і пітьми („Поезії“, 24).

як його і встояти самітньому, покинутому борцеві, як його і співати бадборські пісні на бойову ноту... Ще так недавно,—дивлючись на море, згадує поет—

...і ми на волю рвались,
В срібні скелі били...

А тепер—

Море, море! глянь, усюди
Наших хвиль могили („Поезії“, 15).

Тепер у рідному краю—

...у тій пустелі,
В краю прокляття і ганьби („Поезії“, 43).

Знов сліпі люди блукають без надії і без мети, а самий край увеє „в труні лежити“ „в стражданням на устах і кров'ю на чолі“ („Поезії“, 78). І як ілюстратор, д. Олесь дає вам картину того, як виляжали засланців у далеку дорогу, в чужу чужину, на довічне заслання. На вікі прощаються вони кріз ґрати з рідним краєм і з народом, за який боролись і мучились і втратили волю, немов живцем у труні лягаючи.

І ось вони на мить одни спинилися
І на селяніні кріз ґрати задивилися,
А ті стояли, як каміння,—
І хотісь, лузуючи масими,

Дивилися на вінка і сміялись:

„А що, голубчику, попався?“ („Поезії“, 109).

Чи ж не мають права оті приборкані люде скрикнуты разом з поетом:

Ах, ми коносим в мухах подвійно:

Раб перед нами („Поезії“, 159).

Так, про свої подвійні муки вони мають право говорити і дяка поетові, що ті муки вивив. Але й цим разом, у своєму зневір'ї, д. Олесь шіпов далі за *таке* право. Він, що бачив руйнування великих надій—він не стерпів його і сам захистався. Він утратив віру у власні сили; рука, що високо держала „ знамена боротьби“, що зіржалася нести „народові скрижали“, що не вилягались посыпала кулю полохливому—та рука сама затримала. Почекулис роспачливі звуки:

Свої—серія нам виривали,
Чужі—тесали нам хрести;

А ми дивилися і знали,

Куди нам з цинтаря іти („Поезії“, 48).

І хоч „дурна Надія,—каже поет,—мене тернами кудись веде“ („Поезії“, 23), але іменно кудись, куди ж—неві-

домо. „Чим втішу вас?“—питає поет:

на що ясне я вам вкажу?

Де зілля я знайду на ваші рани?

Ні, ні! я вам нічого не скажу,—

Уста мої скули кайдани.

На наш бенькет були вже сплетені

вінки,

Стояли вже для нас столи накриті...

І ось—лежать ростоптані квітки,

І наші келіхи розбиті.

І чичі страшна іде... страшна, мої брати...

І так голосять жалійно каліки,

А там, немов серія людські, горять

скрипти.

Щоб може згаснути на вінки.

Нервичі сам—ма що ясне я сам вкажу

І як в лісах знайду я трап на рани?..

Ні, ні! я вам нічого не скажу,—

Уста мої скули кайдани... („Поезії“, 50—51).

„Даремно все“,—говорить поет на іншому місці:

І голос есть, і кобзу маю,

Рука ж моя не хилиться до струн

(„Поезії“, 101).

бо важко серед мертвого поля приподоблюватись „гласові воціюючого в пустині“. І ось—

Стомо один... журюсь самотно на руїні,

Сніваю що помалу і без спів

Нудні мої пісні, як нудно на Вкраїні

Серед могил і зломаних хрестів („Поезії“, 102).

На руйновиці вважається навіть іноді поетом, що вже більш стяг примиря має". Правда він розуміє, що це пуста омана, що згоди не може бути—

О, ні! о, ні! Розбитий храм

Встас живий в мої уяв

І кличе знов в бої криваві

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ходить на літературну ниву, від ще в період росту і перед нами—не треба—не треба того забувати—перш спроби молодого таланту. Широкий шлях, або—краще сказавши—багато шляхів стелиться перед ним, і куди саме він піде—хто це може знати і чи не порано про це загадувати? Може бути, піде просто і дасть нашому письменству твори високої артистичної та ідейної вартості: на це у його сила есть і хисту вистарчить. Може бути, зверне на якісі манівці, де розміноватиме свої скарби на ті чи інші дрібні мідаки: не теж бував, на жаль, з високоталановитими й щедро обдарованими людьми, що захитались серед обставин життя. Я не ставлю тут ніякого прогноза, я просто хотів тільки зазначити „три менти“ в недовгій ще творчості самого автора, оте чергування в його настроях — од абстрактного пессимизму в першому періоді через бойовий настрій у другому до конкретного осуду подій і разом хитання та вагання в третьому. В кожному з тих трьох зазначеніх періодів своєї діяльності д. Олесь виступає співцем контрастів, — це його загальна риса, це, як сказали б у старовину, пафос його поезії. Та не однаково він, як індивідуальна особа, ставиться до цього загального з'явниця, що освітлює й оспівує його, як поет. Спершу житьові контрасти беруть просто, як факт, і через те переважають тут описи чи то природи, чи психічних настроїв та переживанів. Далі поет пробує виступити дієвою особою в колізіях та контрастах, і тут вже пікається його «нутрійна логіка подій», та істота переважання, що виявляється даними подіями незалежно від околиць та природи. І тепер поет дає не тільки

ки те, що есть, а те, що на його думку повинно бути; од категорії „сущого“ переходить до категорії „должного“. Нарешті, в третій і поки що останній період д. Олесь почачи вертається до свого найпершого погляду на житьові контрасти, як неминучий факт у житті, але вертається не механично, а взроєний вже переживаннями другого періоду — не тільки виробленою технікою, а і досвідом та... зневіррим.

Три моменти ці коли й не дають повної характеристики нашого поета, то хоч показують тенденцію, по якій має пахім розвиватись його талант. А що він безперечно розвивається, про це й говорили нічого. Другий збірник Олесівських поезій і є формою ідеальної, і висловом дужчий, і що до техніки стоять далеко вище від попереднього. Але з ідейного боку — це теж безперечно — поезії останнього року показують ступінь назад, якщо рівніти їх до другого періоду. Коли б мене спитали, чотири збірники Олесів більш мені до вподоби, то не вагаючись називав би я „З журбурую радість обніялася“, дарма, що тут більший процент незрілих і невироблених творів. І це не через те, що мені більш до сердя ніби то промовляє бойова поезія, — зовсім ні, а через те, що останній збірник дає ознаки того надлому самої індивідуальності автора, який (надлом) може й загоїтись, але може й ще більшу роскошнію дати. Тут есть зародок настрою, що вже довів до літературного занепаду другого відзначного в наших молодих письменників, д. Винниченка.

Справді, поруч отих чудових ереміяд, які тільки безмежний гнів може викресати з бемірно люблячого сер-

ця, ми знаходимо п'єси, повні безоглядного розпачу та зневіррія. На своєму місці ми їх зазначали, оті скарги на бездоріжжя, на власну незрячність і т. і. Ми розуміємо причину отих жалів та наріканів. Час, що побрисав кров'ю поетові пісні, той самий час своїми подіями, багато дещо з первістної віри повинен був розбити, багато рознести надії і втопити їх у хвилях розбурхованого життя. Але ж міняються стежки, міняються засоби—останній же пункт по дорожі, П кінцева мета мусить бути одна, і ти повинен знати не тільки громадянин, але й співець, а надто той співець, що марить світити іншим і нести „народові скрижалі“. І я бояюсь, що д. Олесь тепер П не знає. Він знає й тоді, коли творить свої „Три менти“, але тепер—„знемігся я“, „зневірився я“ („Поезія“, 160 161) і загубив мету, забув її. І адается мені, що від цього везнання й залежить виесь безоглядний пессимізм д. Олесія в останній час його діяльності. Пригадую собі знов оте—

Дурма надія мене терпаним
Кудися веде,—

і опе „кудися“ та ще виразний епітет до надії сіօть трівогу за талановитого поета. А що як та „дурма надія“ та заведе його в такі місця, де зовсім не слід йому бути — в які-небудь невільниці нетри сучасності? А що, як зведе вона його з того ясного шляху, на якій був ступив уже раз поєт в середній період своєї діяльності?.. Тоді він знає, куди й кудоюти, і юшов сміливо і інших міг повести за собою, сам міг уже світити. Тепер цієї певності нема..

Нема? — то треба здобути П, треба переглянути стежки і знов вибрати напрям. Але просто „кудися“ іти за

надією, та ще й — вибачте на слові — дурною, то можна в дуже небезпечному місці опинитись. Колись д. Олесь, шукаючи фарб і слів та згуків собі, сміливо казав, що він знає, де їх знайти:

Я в казку дивну свою
Усю фантазію ввілю,
Зроблю усе живим, чудовим,
Гасмости, роскоші повним
І в кашці дійсність обідо! („З жур-
бою“ 90).

І це, розуміється, право поета — всідя шукати собі матеріальну, аби одухотворена і в горні творчості переварена дійсність справді одбивалася у його творах. Але не забуваймо, що в царстві казки пишно буяють і небезпечні фантасмагорії, — що, як саме вони посядуть поета, який згубив стежку і не може, ідучи на-осліп, тропи набігти?

Не на те я ставлю такі питання, щоб дорікати поетові або принижати його. Між тим, що досі дав д. Олесь, уже єсть твори високої вартості і це само вже накладає на нас повинність з увагою та обережністю ставитись до розвитку молодого таланта й остерегати його перед небезпечними стежками. Кому багато дано, від того й вимагання велики і біль дужчий стискає серце, як що тих вимаганів не справдить така людина. Поблажливість потреби тільки середнім людям, а більші на арціс повинні гидувати нею й сами до себе прикладати як найвищу мірку, щоб цим раз-ураз держати себе в руках, вироблюючись в дужчій гармонійнішу силу, ідучи вперед і вище — все вперед і вище. З другого боку, всякий талант — то наш громадський скарб і ми всі повинні його стерегти і контролювати, чи раціонально його фізичний власник витрачає громадське

добро. Певна річ, марка раціональності одна до одної не приходить — кожне свою має, і тут на підмогу треба ще власної самосвідомості таланту, його чуття і найголовніше — знання мети своєї і шляхів до неї. Як що есть це, то ніяких роздоріжжів йому не страшно, а усіх ваганів зуміє він вибиратись на чистий престі, де зможе розгорнути на цілу широчину усю свою силу і ввесь хист свій.

Огже бажаючи цього найдужче молодому нашему поетові, закінчу його ж таки бальорим словом:

О, ще не всі умерли жалі,
Не всі проспівали пісні,
Не всі захмарлися дали.—
Ще кров кинить, клекоче в шалі,
І серце бє, як дзвін, в мені,
І вся душа в огні.
Житто і вам я не скорюся,
Богинь слузами не заляю,—
Я буйним стемом розгорнуся,
Я морем співів розлилося
І в кокусі пісню увілю
Весь жар, всю кров мою („З жур-
бою“ 116).

Колись д. Франко, розглядаючи твори д. Лесі Українки, вимовився був, що „ци хора slabosila дівчин — трохи чи не одицюк мужчина на всю новочасну соборну Україну“. Багато правди в цих словах: — справді в нашій поезії було аж надто безсилого квіління, та скарг, та нарікання. Але ось од д. Олесія Українка почула не тільки справді поетичне, але заразом і безперечно мужне слово і певне, має право сподіватись і бажати, щоб слово це лупало, не змовляючи і на прийдущі часи...

Сергій Ефремов.